

ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТНЬО-РОЗВАЖАЛЬНОГО ПРОЄКТУ ПРО МОВУ «СОЛОВ'ІНЕ ШОУ»

Аліна Боднарук,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 061 Журналістика,
Львівський національний університет імені Івана Франка

Науковий керівник –

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри мови засобів масової інформації
Львівського національного університету імені Івана Франка

Андрій Яценко

З початком повномасштабної війни в Україні ми спостерігаємо стрімкі мовні трансформації в масмедійному середовищі нашої країни. Так, за останні кілька років частка тиражу періодичних видань, випущених українською, зросла до 66% [1], більшість онлайн-ЗМІ як на національному (81%), так і на регіональному (85%) рівнях переклали свої сайти на державну мову [8], а середній показник обсягу ведення програм українською на радіо і телебаченні почав коливатися в межах 90-100% [7]. Разом із впровадженням мовних квот посилилася й відповідальність творців контенту перед своєю аудиторією та суспільством загалом, адже саме їхня медіапродукція суттєво впливає на мовну культуру українців, формує норми української літературної мови та сприяє утвердженню мовної свідомості. Але так лише в теорії, на практиці ж масмедіа не можуть впоратися з покладеними на них функціями.

У цьому ми переконалися під час аналізу «Солов'їного шоу» – освітньо-розважального проєкту, який допомагає українським знаменитостям і глядачам у форматі гри перевірити та вдосконалити свої знання з рідної мови. Його прем'єра відбулася в серпні 2022 року на YouTube-каналі продюсерського центру DuvoVision Production, а через місяць – і в етері загальнонаціонального телеканалу СТБ. Ведучими мовного шоу стали популярний актор і гуморист Володимир Жогло, а також вчителька і популяризаторка української мови Катерина Тимошенко.

Здавалося б, сама концепція освітньо-розважальної програми свідчить про те, що рівень мовної культури «Солов'їного шоу»

близький до високого й проєкт може слугувати джерелом збагачення рідної мови. Однак, перш ніж робити поспішні висновки, варто звернути увагу не лише на його особливий формат, а й на кількість мовних покручів у мовленні учасників та ведучого Володимира Жогла, де найчастіше трапляються акцентуаційні помилки. Вони зазвичай виникають внаслідок впливу особливостей акцентуації, притаманній російській мові, або ж через банальне незнання основних правил наголошування слів [3, с. 94]. Відтак у шоу можна почути слова з такими наголосами: одіна́дцятий, бу́ло, а́ле, бра́лась, ви́падок, надба́ння, ро́блю, разо́м, но́вий, голо́вами, псевдо́нім, мережа́, підвела́, на́пої, забу́дькува́тий, лю́блю, дове́ло, смі́шне, засу́кати, про́шу зауважити. Хоча правильно: одина́дцятий, було́, але́, бра́лась, ви́падок, надба́ння, роблю́, разо́м, новий́, го́ловами, псевдоні́м, мере́жа, підвела́, напо́ї, забу́дькуватий, лю́блю, довело́, смі́шне, засука́ти, про́шу зауважити.

Окрім акцентуаційних помилок, мовлення учасників «Солов'їного шоу» та ведучого Володимира Жогла переповнене росіянізмами, або русизмами, – «російськими мовними одиницями, що перебувають за межами української літературної мови і не зафіксовані її словниками, які потрапляють спонтанно при інтерференції чи включаються із стилістичною метою в українське усне або писемне мовлення» [2]. У програмі фігурує одразу кілька типів росіянізмів (визначені за класифікацією М. П. Лесюка [5, с. 14–15]):

Лексичні росіянізми: счас, ученік, падвох, но, полу, ріфма, атвічати, поняв, тащити, канешно, сматреть, ілі, ето, зря, нажати, блін, далжно, всігда, стрьомно, мінути, двоєточіє, нада, ждати, палучається, помнити, опять, да, любіміий, предавати, побеждати, Артьом, аткуда, тюрма, вапрос, не, бред, ребята, шітати, наречіє, повєствованіє, Света, грусно, етат, харашо, еслі, вспомнити, інтерєсно, пазор.

Морфологічні росіянізми: існуючий, об'ясняти, подказати, тіки, інтригуєющий, проіграти, маленькой, тоже, хвилюєющий, купляти, починається, вражаєющий, сольоний, поступати, носю, підглядіти, заключний, угроза, слідуєющий, заніматись, картачка, розумієющий.

Грамотичні росіянізми: по українській мові, Олександра Ільченко (у родовому відмінку), два молодика, по правилам, викладати на російській мові, на уроке, згідно правопису, розширювати знання в українській мові, як хоч, у діалогі, Петро, Роксоланочка, Євген, Катерина Олександрівна, пані Надія (у кличному відмінку).

Фонетичні росіянізми: геніально, день, секундошка, предмет, якщо, авторитет, переключка, логічна, інтегрувати, буженіна, один, шось, тема, шо, господі, втікти, маторіка, репетитор, паплити, канструктор, каранавірус, прикольно.

Акцентуаційні росіянізми: було, рóблю, нóвий, голова́ми, брала́сь, засу́кати, одіна́дцятий.

Кальки: давайте починати, задавати питання, підводити підсумки, тим не менш, бути правим, я вибачаюсь, здавати іспит, все вірно, приймати рішення, у даний час, саме просте, у першу чергу, виключення із правил, мати на увазі, у будь-якому випадку, в кінці кінців, в тому числі, скільки часу.

Український мовознавець і перекладач Олександр Пономарів можливою причиною такої кількості мовних помилок у мовленні ведучих та гостей радіо- й телепередач називає використання російської мови за кадром, під час приватного спілкування [6]. Таку ж думку має й інший знавець української мови – Михайло Кочерган: «Переходячи з однієї мови на іншу, мовці нелегко позбуваються звичних семантичних зв'язків і асоціацій, внаслідок чого припускаються інтерференційних помилок. Найбільше схильні до інтерференції ті лексичні одиниці двох мов, які мають часткову семантичну подібність, бо мовці ототожнюють значення цих одиниць, доводять їх до повної відповідності» [4, с. 3], – зазначає він. Їхнє використання негативно позначається не лише на культурі мови кожного окремого учасника, ведучого та шоу загалом, а й на рівні мовної культури всього суспільства.

І навіть вживання мовцями фразеологізмів, які покликані збагачувати українську мову, урізноманітнювати й увиразнювати її, не рятує ситуацію. А все тому, що значна кількість стійких словосполучень у мовленні гостей і ведучих освітньо-розважального проєкту – мовні кліше, позбавлені оригінальності. До них, зокрема, можна зарахувати такі фразеологізми: міряться силою

(зіставляти себе з ким-, чим-небудь; взаємно порівнювати), спадати на думку (згадуватися, пригадуватися; хто-небудь придумує щось, додумується до чогось), відійти на задній план (стати другорядним, неістотним, менш важливим, незначущим), слабке місце (чиясь слабкість, вада), закарбуватися в пам'яті (запам'ятати) тощо.

Отже, аналіз «Солов'їного шоу» засвідчив, що серед головних лінгвістичних особливостей телевізійного та YouTube-проєкту – наявність у мовленні мовців акцентуаційних помилок, росіянізмів і фразеологізмів-кліше, а також низький рівень мовної культури, який негативно впливає на мовну ситуацію в країні й збільшує ризик поширення «мовного каліцтва».

Список використаної літератури

1. Випуск періодики: дані за 2022 рік. *Скільки-скільки?*. URL: <https://skilky-skilky.info/u-2022-rotsi-tyrazh-periodychnykh-yudan-zmenschyvsiya-na-39/> (дата звернення: 03.04.2024).
2. Їжакевич Г. П. Русизм. *Українська мова : Енциклопедія* / Редкол. В. М. Русанівський, О. О. Тараненко (співголови), М. П. Зяблюк та ін. 2-ге вид., переробл. та допов. Київ, 2004. С. 565.
3. Капелюшний А. О. Граматичні й акцентуаційні росіянізми в мовленні телевізійних журналістів наживо. *Вісник Львівського університету. Серія журналістика*. Львів, 2012. № 33. С. 84–103.
4. Кочерган М. П. Словник російсько-українських міжмовних омонімів («фальшиві друзі перекладача»). Київ : Академія, 1997. 400 с.
5. Лесюк М. П. Словник русизмів у сучасній українській мові. *Дивослово*. 1994. № 5/6. С. 15–23.
6. Пономарів О. Д. Про найпоширеніші мовні помилки в радіо- й телефірі. *detector.media*. URL: <https://detector.media/infospace/article/125677/2017-05-10-pro-nauposhyrenishi-movni-pomylky-v-radio-y-telefiri/> (дата звернення: 04.04.2024).
7. Регіональні мовники перевиконують квоти, транслюють марафон і відмовляються від російських пісень, – моніторинг Нацради. *detector.media*. URL: <https://detector.media/rinok/article/207181/2023-01-19-regionalni-movnyky-perevykonuyut-kvoty-translyuyut-marafon-i-vidmovlyayutsya-vid-rosiyskykh-pisen-monitoring-natsrady/> (дата звернення: 03.04.2024).

8. Українська мова в українських ЗМІ та у соціальних мережах. Презентація дослідження. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3778291-ukrainska-mova-v-ukrainskih-zmi-ta-u-socialnih-merezah-prezentacia-doslidzenna.html> (дата звернення: 03.04.2024).